

พัฒนาการการค้าในวัฒนธรรมกวยอะจิง บ้านตากกลาง

Development trading in the Kui-Ajieng Culture Taklang village

ดร. นวรัตน์ นิธิชัยอนันต์¹, ดร. นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย²

Dr. Nawarat Nithichaianan¹, Asst. Dr. Napapan Patanachatchai²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการค้าในวัฒนธรรมกวยอะจิง โดยศึกษาถึงพัฒนาการการค้าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ สังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรที่ศึกษาคือกลุ่มชาติพันธุ์กวยอะจิง บ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า กวยอะจิงมีวัฒนธรรมอันโดดเด่นในการเลี้ยงช้างที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษและช้างถือเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับคนเลี้ยงช้าง ในอดีตกวยอะจิงจับช้างป่าที่ประเทศกัมพูชามาขาย เมื่อมีการปิดกั้นพรมแดนใน พ.ศ. 2505 การจับช้างป่ามาขายจำเป็นต้องหยุดไป จึงได้มีการนำช้างค้าเร่ไปยังสถานที่ต่างๆทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาประเทศโดยเน้นเศรษฐกิจเป็นสำคัญประกอบกับการห้ามนำช้างค้าเร่จึงได้ปรับเปลี่ยนวิถีการค้าในปัจจุบันให้มีความเหมาะสมและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตน โดยทำการค้าอยู่ในชุมชนสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากฝีมือและภูมิปัญญาประกอบกับวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ดึงดูดมาเป็นทุนที่มีรากฐานของวัฒนธรรมอันเป็นมรดกล้ำค่าจากบรรพบุรุษที่หล่อรวมระหว่างคนกับช้างจนกลายเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน

¹ อาจารย์ ประจำสาขาโปรแกรมวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาโปรแกรมวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Abstract

This research aims to study the trade in Kui-Ajieng cultural by studying on the development process from past up to present. A research was carried out by using the qualitative research method in both observation and in-depth interviews. The population was the ethnic group of Kui-Ajieng in Taklang village, Surin province.

The results showed that Kui-Ajieng have a unique cultural heritage of the elephant raising since their ancestors and elephant also known as their economic animal which is the main income for the mahouts. In the past, Kui-Ajieng caught the wild elephants which mostly live in Cambodia for trading. After the boundary between Thailand and Cambodia was closed off, the wild elephant trading also The results showed that Kui-Ajieng have a unique cultural heritage of the elephant raising since their ancestors and elephant also known as their economic animal which is the main income for the mahouts. In the past, Kui-Ajieng caught the wild elephants which mostly live in Cambodia for trading. After the boundary between Thailand and Cambodia was closed off, the wild elephant trading also stopped so that Kui-Ajieng began to sell in various locations both within the province and other provinces all around regions of Thailand. Later on, when the economic policy was emphasis on economic development as well as the travel selling goods by elephants was banned by government, Kui-Ajieng adjusted their trading way as in present and also preserves their own culture properly.

They mostly traded within their local with the local production of crafts and wisdom of traditional cultures, which has a unique style with a capital base of the precious heritage of their ancestors. These elements which mentioned above were combined of man and elephant into the unity of famous elephant village as in present.

คำสำคัญ : พัฒนาการ,การค้าในวัฒนธรรมกวยอะจิง,กวยอะจิง

Keywords : Development,Trading in the Kui-Ajieng Culture, Kui-Ajieng

บทนำ

เศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักของการค้าขายแลกเปลี่ยนเพื่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น การค้าขายแลกเปลี่ยนนั้น ในอดีตการค้าทำอยู่ในวงจำกัด เพราะความต้องการสินค้ามีน้อย เพียงเพื่อยังชีพเท่านั้น แต่ในปัจจุบันจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการสินค้าขยายตัวตามไปด้วยประกอบกับภาวะทางภูมิศาสตร์ เทคโนโลยีอันทันสมัย แหล่งเงินทุน อานาजारซื้อที่แตกต่างกันมีผลให้สภาพการณ์ผลิตในแต่ละแหล่งมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านชนิด ปริมาณและคุณภาพของสินค้า การค้าจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยตอบสนองความต้องการสินค้าของมนุษย์ และยังก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม รวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้การค้าถือว่าเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งจะเห็นได้จากปริมาณการค้าที่เป็นสินค้าเข้าและสินค้าออก รวมไปถึงประเภทของสินค้าและทรัพยากรที่จะแสดงถึงภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งทางลบทางบวก คือ ถ้าสินค้ามีปริมาณน้อยแสดงว่าความเป็นอยู่ในขณะนั้นตกต่ำ ในทางตรงกันข้ามหากมีปริมาณสินค้ามากแสดงว่าความเป็นอยู่ในขณะนั้นดีประชาชนมีอำนาจการซื้อมาก การค้ายังเป็นตัวชี้ถึงลักษณะของภูมิอากาศ ซึ่งสะท้อนออกมาจากผลผลิตที่ได้แต่ละพื้นที่ และการค้ายังแสดงให้เห็นถึงอัตรา การพัฒนาเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

การขยายตัวของทุนนิยมทำให้ระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์กลายเป็นรูปแบบการผลิตหลักในสังคมชนบทก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ในวิถีการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด จากผลิตเพื่อบริโภคเลี้ยงตัวเองเป็นผลิตเพื่อขายจากการใช้แรงงานเพื่อการผลิตในครอบครัวเป็นการขายแรงงานจากการผลิตที่ใช้ทรัพยากรที่ครอบครัวและชุมชนมีอยู่เป็นการซื้อปัจจัยการผลิต จากการใช้แรงงานคนและสัตว์และพืชธรรมชาติท้องถิ่นเป็นใช้ทุนและเครื่องจักร (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2548: 39) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ในการผลิตแบบครัวเรือนไปสู่การผลิตเพื่อการค้าและการขยายตัวของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงตลาดทุนนิยมกับ

ชุมชนแห่งใหม่ที่ถูกรวบคลุมนั้นความสัมพันธ์การผลิตระหว่างผู้ที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต คือนายทุน กับผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต คือเกษตรกรจะผูกพันกับผลประโยชน์ทางวัตถุ การขยายตัวของทุนนิยมที่เข้ามาในภาคชนบททำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจน คือการถ่ายเททรัพยากรจากชนบทเข้าสู่เมืองและต่างประเทศ ผลลัพธ์ที่สำคัญคือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ดินเสื่อมคุณภาพลงอย่างรวดเร็ว ป่าไม้ลดลง เกิดความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจนมากขึ้น การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย การผลิตเพื่อพอกินพอใช้ ได้เปลี่ยนไปสู่การหาเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการจากภายนอก มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างไม่เคยมี มาก่อนทั้งข้าวและพืชไร่ มีการนำเทคโนโลยีการเกษตรมาใช้อย่างมากเพื่อผลิตให้ได้มากที่สุดแต่ราคาผลผลิตมักตกต่ำและการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้า (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2546:2) ประกอบกับแนวทางการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ โดยนำทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์มาใช้ขยายฐานการผลิต การประกอบอาชีพและการสร้างรายได้ประชาชาติ ประเทศไทยจึงเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจโดยอาศัยความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีอยู่มากมายนำมาใช้เป็นปัจจัยหลักในการผลิตและการส่งออกของประเทศ นับว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง โดยเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่ผลของการพัฒนา ก็ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมสิ่งแวดล้อมหลายประการซึ่งล้วนแล้วทำให้คุณภาพชีวิตของคนในสังคมเสื่อมโทรมลงเป็นลำดับ โดยเฉพาะรัฐบาลได้ลงทุนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สร้างระบบไฟฟ้า สร้างทางรถไฟ สร้างถนนเชื่อมหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลกับเมืองต่างๆ และเป็นທີ່ประจักษ์กันดีกว่า ผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาดังกล่าว ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์เขมร ลาว กูย จากเดิมเคยสภาพความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ และมีเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ กลายมาเป็นหมู่บ้านที่เน้นการผลิตเพื่อการค้าต้องเข้าไปผูกพันกับตลาดระดับประเทศและระดับโลกมากขึ้น

จังหวัดสุรินทร์เป็นถิ่นที่มีกลุ่มชาติพันธุ์กวยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก กลุ่มชาติพันธุ์กวย อพยพขึ้นเหนือเข้าสู่เมืองอัตปือแสนปาง จำปาศักดิ์และสาละวัน ทางตอนใต้ของลาวและอพยพข้ามลำน้ำโขงเข้าสู่ภาคอีสาน คนไทยเรียกชาวกวยว่า เขมรป่าดง แต่ชาวกวย เรียกตัวเองว่า กูย กวย หรือโก้ย แปลว่า คน หลักฐานทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) และประวัติความเป็นมาลักษณะเด่นของชาวกวยคือ การปรับตัว

หรือสามารถที่จะเรียนรู้เทคนิคใหม่ ๆ จากโลกภายนอกได้ดีกว่ากลุ่มชนที่อยู่อาศัยในบริเวณเดียวกันดังเช่น ในอดีตชาวกวยได้พัฒนาการทำมาหากิน จากการทำไร่เลื่อนลอย โดยหันมาปลูกข้าว (ไพฑูริย์ มีกุล. 2531 : 15) และสามารถใช้ภาษา เขมร ลาว ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ชาวกวยเป็นเผ่าพันธุ์ที่รักอิสระและชอบการผจญภัย เรื่องนี้เป็นที่ยืนยันมาแต่ครั้งประวัติศาสตร์ กองกำลังสุรินทรในอดีตจะประกอบไปด้วยกำลังพลที่เป็นกวยสุรินทร เขมรสุรินทร และลาวสุรินทร ทั้งสามสายเลือดอาจมีความแตกต่างกันบ้างโดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์วิทยา แต่ความแตกต่างดังกล่าวกลับกลายเป็นความหลากหลายของความเป็นสุรินทรมีทั้งความชอบเสี่ยงตายอย่างเขมร ชอบอาสาเจ้าอย่างลาว และความรักอิสระอย่างกวย ผสมผสานเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจของชาวสุรินทรที่มีให้เห็นเป็นโดดเด่นอยู่บนหน้าประวัติศาสตร์เสมอมา (บุรณเซน สุขคุ้ม. 2549 : 10) ชาวกวยเป็นชนที่ชำนาญการจับช้างและเลี้ยงช้าง ในจารึกสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ประมาณคริสตศตวรรษที่ 9 เป็นหลักฐานว่ามีคนกวยอาศัยอยู่บริเวณเขพนมคงรักมีความชำนาญในการจับช้าง และชี้ชัดว่าคนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ก่อนที่อาณาจักรเจนละจะรุ่งเรืองคนกวยผู้เลี้ยงช้างจะเรียกตนเองว่า “กวย อะจิง” (อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ.2553:2) การเลี้ยงช้างนับว่าเป็นส่วนสำคัญต่อชีวิตต่อครอบครัวและมรดกทางวัฒนธรรม และเป็นธรรมเนียมในประเพณีที่สืบทอดตั้งแต่บรรพบุรุษ และเป็นสัญลักษณ์ของชาวกวยอะจิง การคล้องช้าง ของกวยอะจิงถือเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ และลูกหลานได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดประจำตระกูลกันมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อไปคล้องช้างป่าได้ต้องนำมาฝึกให้เชื่องก่อนแล้วจึงนำออกขาย ถือว่าเป็นอาชีพหนึ่งที่ทำหายความกล้าแกร่งของลูกผู้ชาย ช้างจึงเป็นสัตว์ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสัตว์เศรษฐกิจของกวยอะจิงเป็นอย่างมาก (อารีย์ ทองแก้ว. 2535) นอกจากจะหารายได้จากการขายช้างและนำช้างไปลากซุง ลากไม้แล้วยังนำช้างไปหารายได้ต่างถิ่น โดยการค้าเร่ไปตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ จากประสบการณ์ผ่านไปตามพื้นที่ต่างๆ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และความทันสมัยไปตามกาลเวลานั้น กวยอะจิงได้เกิดการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนการค้าให้สามารถดำรงอยู่ได้ตามยุคสมัย

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพัฒนาการการค้าของกลุ่มชาติพันธุ์กวยอะจิง เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานเพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเศรษฐกิจการค้าของชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของระบบทุนนิยม เพื่อที่บุคคล

ที่เกี่ยวข้องได้นำไปส่งเสริมและพัฒนาให้เศรษฐกิจการค้าของชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

คำถามในการวิจัย

จากสภาวะการปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์กวยอะจิงได้มีการพัฒนาการทางการค้าอย่างไร ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของกระแสนิยมให้สามารถดำรงอยู่ได้ในวัฒนธรรมของตนอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการค้าในวัฒนธรรมกวยอะจิงบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการทางการค้าในวัฒนธรรมกวยอะจิงบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการค้าของกลุ่มชาติพันธุ์กวยอะจิง บ้านตากกลาง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ การเลือกพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานเพียงพอที่จะทำให้เกิดถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาพื้นที่ที่มีลักษณะดังกล่าว ด้วยการสำรวจลักษณะทางกายภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการพัฒนาที่นำความเจริญและความทันสมัยไปสู่ชุมชนหมู่บ้าน พร้อมทั้งได้มีการสอบถามเบื้องต้นจากผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหมู่บ้านในด้านต่างๆ โดยดูจากประเด็นด้านการค้า การแลกเปลี่ยน การไปมาหาสู่กันทั้งภายในและภายนอกชุมชน การร่วมกิจกรรม การประกอบพิธีกรรมต่างๆของคนในหมู่บ้าน ตลอดจนการดำเนินชีวิต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการออกเก็บข้อมูลแล้วนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้เชี่ยวชาญและ

อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบข้อคำถาม จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยข้อคำถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป คำถามเกี่ยวกับการค้าในอดีตและปัจจุบัน สินค้าที่ขาย เส้นทางการค้าในอดีตและปัจจุบัน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยรวมทั้งเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Document Survey) และเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์กุยอะจิง โดยผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ให้ละเอียดและครอบคลุมตามกรอบและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การสังเกต (Observation) โดยมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวบ้าน ผู้วิจัยได้สอบถามถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและทางสังคมที่เป็นการย้อนอดีตจากความทรงจำของชาวบ้านผู้ให้ข้อมูล และสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมเป็นการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชน และปรากฏการณ์ทางสังคม

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In depth - Interview) ในกลุ่มชาติพันธุ์กุยอะจิง โดยแนวคำถามผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ คำถามการวิจัย และกรอบแนวคิดการวิจัย โดยการสัมภาษณ์ในเชิงลึกมีการสัมภาษณ์หลายๆครั้ง เพื่อตรวจเช็คข้อมูล โดยสัมภาษณ์ให้ครบตรงประเด็นตามตัวแปรที่ศึกษาและใช้แนวคำถามที่สร้างขึ้นตามประเด็นการวิจัย

3. การจดบันทึกและการบันทึกข้อมูลซึ่งสามารถทำการบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรการบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียงแบบเทป การบันทึกภาพเคลื่อนไหวด้วยกล้องวีดิทัศน์ และบันทึกภาพนิ่งด้วยกล้องถ่ายภาพดิจิทัล เพื่อยืนยันข้อมูล

การหาคุณภาพของข้อมูล โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data triangulation) เพื่อที่จะพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นั้นมีความถูกต้องหรือไม่ โดยทำการตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลในด้านของเวลา สถานที่ และบุคคลให้ครบทั้ง 3 ด้าน เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาผ่านปรากฏการณ์ เหตุการณ์ บริบททางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเป็นการศึกษาในลักษณะที่เป็นกระบวนการทางสังคมที่ต้องใช้ข้อมูลระดับลึกที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก และเพื่อให้อธิบายปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงและกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนและมีระบบ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยให้ผู้ที่สัมภาษณ์เล่าถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในอดีต ที่มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงซึ่งการเล่าถึงปรากฏการณ์นี้เป็นเรื่องของการค้าการแลกเปลี่ยน วิธีการค้า เส้นทางการค้า เป้าหมายทางการค้าตลอดจนความสัมพันธ์ทางการค้า ดังนั้นในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย ทั้งจากการค้นคว้าเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง และข้อมูลเชิงคุณภาพที่รวบรวมได้มาจัดให้เป็นระบบ ศึกษาจากบทสัมภาษณ์โดยเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ผ่านทางประวัติศาสตร์ (History approach) ร่วมกับเอกสาร งานวิจัย แนวคิดและทฤษฎี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การค้าในอดีต

ในอดีตกวยอะจิงบ้านตากกลางมีอาชีพที่ภาคภูมิใจที่สุดคือการจับช้างป่ามาขาย การจับช้างป่ามาขายที่มีมาแต่บรรพบุรุษ และถือเป็นสืบทอดวิชาชีพของชาวบ้านที่ทำรายได้ให้กับคนเลี้ยงช้างได้พอสมควร ย้อนหลังไปเมื่อช่วงก่อนปี พ.ศ.2500 มรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดคือความชำนาญเรื่องการจับช้าง การจับช้างป่ามาขายเป็นเรื่องปกติของกวยอะจิงและเป็นอาชีพหนึ่งที่ทำหายความสามารถและความกล้าแกร่งของกวยอะจิง ซึ่งการคล้องช้างป่านั้นจะกระทำการ ปีละ 2-3 ครั้ง แต่แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 3-4 เดือน ซึ่งพื้นที่ในการคล้องช้างคือ บริเวณราชอาณาจักรกัมพูชา บริเวณเมืองเสียมเรียบ พระตะบอง และบริเวณเขตประเทศลาว ส่วนใหญ่กวยอะจิงนิยมไปจับช้างที่ราชอาณาจักรกัมพูชาเนื่องจากเป็นบริเวณที่มีช้างป่าอาศัยอยู่จำนวนมากและเป็นป่าดงดิบ บริเวณชายป่าตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก โดยแบ่งการเดินทางออกเป็น 4 สาย คือ สายด่านช่องจอม ลงไปคล้องช้างป่า 3 แห่ง คือ ชายป่าภูพรีล ชายป่าภูชะมือง และชายป่าภูรวาย สายด่านตาตุ่มลงไปคล้องช้างป่า 3 แห่ง คือ ชายป่าลองจาวชะมา ชายป่า

ลองจาวเจาะ และขายป่าลองจาวแขวน ซึ่งเป็นแหล่งที่มีช้างป่ามากที่สุดกว่าทุกแห่ง ส่วนสายด่านมะเฟือง ลงไปคล้องช้างป่า 2 แห่ง คือ ขายป่าภูตะแบง ขายป่าภูกะเลน และสายด่านแปดอ้อม ส่วนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มี 2 แห่งคือ ขายป่าภูแดนเมือง ขายป่าภูตะหระ (อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ. 2553) ในอดีตการจับช้างป่ามาเพื่อขายให้กับคนทางภาคเหนือ เพื่อนำไปลากไม้ลากซุงหรือแม้กระทั่งการใช้ช้างในการขนข้าวและเป็นพาหนะในการเดินทาง เนื่องจากในสมัยอดีตเทคโนโลยีต่างๆ ยังไม่เจริญการลากไม้ลากซุงซึ่งเป็นของหนักจึงต้องใช้แรงงานช้างในการลาก ช้างจึงเปรียบเสมือนเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สุดในสมัยนั้น ซึ่งราคาช้างที่ขายกันขึ้นอยู่กับขนาด อายุและความสวยงามของช้าง ปัจจุบันราคาช้างที่ซื้อขายมีราคาเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งถือว่าใครมีช้างสามารถสร้างฐานะให้กับครอบครัวผู้เลี้ยงช้างได้เป็นอย่างดี เมื่อช้างเป็นสินค้าที่นำรายได้มาสู่ครอบครัวดังกล่าว การมีช้างจึงหมายถึงการมีเงินด้วย ดังนั้นการออกคล้องช้างจับช้างป่าจึงเป็นวิธีการหาเงินที่ใช้เวลาน้อยที่สุด และเป็นการลงทุนที่ใช้แรงและภูมิปัญญาผนวกกับความเชื่อในผีปะกำในการจับช้าง จึงเป็นการลงทุนที่มีกำไรมากหากไม่นับความเสี่ยงที่ต้องผจญภัยในป่าช้างจึงเป็นสัตว์ที่มีความผูกพันในการดำเนินชีวิตอยู่กับกวยอะจิงที่มีมาแต่บรรพบุรุษสืบต่อกันมาที่เหมือนหนึ่งในสมาชิกของครอบครัวจึงกลายเป็นวัฒนธรรมของกวยอะจิงที่เผยให้เห็นสายใยบางๆ อันล้ำค่าระหว่างคนกับช้าง

นับแต่เมื่อประมาณปี 2505 เป็นต้นมา ราชอาณาจักรไทยราชอาณาจักรกัมพูชา มีการปิดกั้นพรหมแดนการออกจับช้างป่าของกวยอะจิงจึงได้ยุติลง จากนั้นการซื้อขายช้างที่เคยทำกันมาเป็นปกติก็ลดลงไปด้วยเนื่องจากช้างที่มีอยู่มีจำนวนจำกัด ประกอบกับในปี พ.ศ. 2532 รัฐบาลประกาศปิดสัมปทานป่าทำให้การซื้อขายช้างไปลากไม้ลากซุงต้องหยุดไปด้วย แต่อย่างไรก็ตามจากความผูกพันระหว่างคนกับช้าง การคลุกคลีอยู่กับช้าง ทำให้กวยอะจิงจึงได้นำช้างออกหาเงินโดยวิธีให้บริการช้าง การล่อต้อนช้างสะเดาะเคราะห์ ตามหมู่บ้านต่างๆในตัวจังหวัดและต่างจังหวัดของภาคอีสาน ชาวบ้านนิยมล่อต้อนช้างเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ โดยมีความเชื่อเพื่อช่วยปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายและเสริมสิริมงคลให้แก่ตนเอง ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้มีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาพัฒนาประเทศ โดยให้ความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจทำให้เงินมีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิต ประกอบกับจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นมีการลากถางป่าเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยจึงทำให้สภาพแวดล้อม

ทางธรรมชาติเริ่ม ลดน้อยลงและวิถีชีวิตผูกติดกับเงินตรามากขึ้นด้วยกระแสของทุนนิยม ชาวกวยอะจิงจึงได้ปรับเปลี่ยนวิถีการหาเงิน เพื่อให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ภายใต้กระแสของการเปลี่ยนแปลงได้มีการนำช่างออกไปแสวงโชคเพื่อหารายได้ และเพื่อให้ช่างได้มีอาหาร

ในปีพ.ศ. 2532 ได้เริ่มมีการเดินทางไปค้าแร่ โดยนำสินค้า เช่น พระ ลักยม ไปขายตามหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ ทั่วราชอาณาจักรไทย ส่วนใหญ่นิยมค้าแร่ในกรุงเทพฯ เนื่องจากเป็นแหล่งเศรษฐกิจและมีประชากรอาศัยอยู่จำนวนมากสามารถสร้างรายได้ให้กับคนเลี้ยงช่างเป็นอย่างดี ซึ่งการไปค้าแร่ใช้เวลา ประมาณ 3-4 เดือน จึงกลับมาพบสมาชิกในครอบครัว และจะทำการหยุดค้าแร่ในช่วงฤดูฝนเพื่อทำนา และหลังจากเสร็จการนำข้าวขึ้นยุ้งฉางเรียบร้อยแล้วจึงเดินทางไปค้าแร่เป็นเช่นนี้ตลอดทั้งปี ในการออกเดินทางค้าแร่ทุกครั้งจะต้องทำการเช่นไหว้ศาลปะกำ เครื่องเซ่นไหว้ประกอบไปด้วย เหล้า ไก่ หมากพลู ดอกไม้ ธูป เทียน ขนมหวาน ซึ่งเป็นความเชื่อของกวยอะจิงเพื่อให้มีความโชคดี การค้าขายดีและมีความปลอดภัยต่อการเดินทางและสิ่งสำคัญต้องทำการบอกกล่าว เช่นไหว้ผีปู่ ย่า ตา ยาย ของตนและบอกกล่าวเจ้าที่เจ้าทางก่อนออกไปค้าขายทุกครั้ง นอกจากนี้ยังต้องระมัดระวังและปฏิบัติตามข้อห้ามซึ่งเป็นความเชื่อที่ยึดถือกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น การห้ามรับประทานหอยมีความเชื่อว่าจะทำให้หาได้เงินยาก การห้ามกินมดแดงและห้ามกินผึ้ง มีความเชื่อว่าจะทำให้เกิดปัญหาการแตกความสามัคคีในกลุ่มหมู่คณะ การห้ามรับประทานเป็ดมีความเชื่อว่าจะทำให้เกิดใจกันและการไม่เข้าใจกัน จะเกิดปัญหาระหว่างการเดินทางได้ การห้ามกินไข่มีความเชื่อว่าจะทำให้แตกคอกันได้ง่าย และการห้ามมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงอื่น จะทำให้เกิดปัญหาไม่สามารถทำการค้าได้เป็นต้น ซึ่งข้อห้ามเหล่านี้ทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ถ้าหากใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะก่อให้เกิดปัญหากับบุคคลนั้นได้ ซึ่งเป็นความเชื่อหรืออาจเป็นภูมิปัญญาในการปกครองคนเพื่อให้มีความสามัคคีต่อกันและไม่มีปัญหาทะเลาะวิวาทกับคนต่างถิ่นเพื่อความปลอดภัยในการเดินทางค้าแร่จึงต่างแดนนั่นเอง การค้าแร่นั้นรายได้มากน้อยต่างกันขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายได้เฉลี่ยต่อวันจากการใช้ช้างเร่หลังหักค่าใช้จ่าย

พ.ศ.	รายได้/วัน/คน	ไปเร่ครั้งละ (วัน)	ไปเร่แต่ละครั้งได้เงิน/คน
2480	50	60	1, 500
2500	100	60	3,000
2520	500	90	11,250
2545	1,000	90	22,500
2554	700	90	15,750

พบว่าการค้าจะเห็นว่ามีแนวโน้มที่มั่นคงขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจของประเทศ และรายได้ของประชาชน หากเศรษฐกิจดีรายได้จากการค้าเร่ก็มากขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ได้รับคือกำไรชีวิต ได้ทั้งความรู้ ประสบการณ์จากต่างแดน

หากเปรียบเทียบกับรายได้ของเกษตรกรอีสานในปี 2545 เฉลี่ย 16,105 บาท/คน/ปี (สุวิทย์ ธีรศาสตร์ 2546:345) ในขณะที่รายได้จากการเอาช้างไปเร่ในปีเดียวกัน 45,000 บาท/คน/ปี (คิดเพียง 6 เดือน/ปี จะเห็นว่ารายได้จากการนำช้างไปเร่สูงเป็น 2.8 เท่าของรายได้เกษตรกรอีสานต่อคนต่อปี

การค้าเร่เป็นวิถีชีวิตที่ได้ผลงุญภัยยังต่างแดนถือเป็นความภาคภูมิใจ ทั้งได้ความรู้และการสะสมประสบการณ์ชีวิตให้กับความรู้อ้างเป็นอย่างดี นอกจากนี้ได้ประสบการณ์แล้วสิ่งหนึ่งที่สำคัญจากการรอนแรมเดินทางผ่านเส้นทางป่า ภูเขา ลำน้ำ ช้างเองก็ควมรู้สึกไม่แตกต่างจากความรู้อ้างเพราะช้างชอบการผจญภัยต้องการธรรมชาติ ในระหว่างการเดินทางสร้างความสุขทั้งคนและช้าง จึงเป็นวิถีชีวิตของนักผจญภัยบนหลังช้าง ที่มีพาหนะเป็นสัตว์ใหญ่เดินทางไปทั่วทุกซอกทุกมุมของประเทศด้วยเท้า และสามารถเล่าประสบการณ์ให้กับลูกหลานได้ฟังอย่างเต็มภาคภูมิ

การค้าในปัจจุบัน

การค้าของกวยอะจึงมีประวัติศาสตร์การค้าที่ยาวนานนับร้อยปี อันแสดงถึงวิถีชีวิตของคนกับช้างที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาประเทศโดยเน้นเศรษฐกิจเป็นสำคัญกวยอะจึง ซึ่งในยุคปัจจุบันที่ต้องใช้ระบบเงินตราเข้ามาเกี่ยวข้อง กับกิจกรรมในการดำเนินชีวิต อันเกิดจากแรงผลักดันของทุนนิยม จึงจำเป็นต้องหาเงิน

ตรามากขึ้น ชาวบ้านตากกลางก็เช่นกันอาชีพหนึ่งที่อยู่ช่วยสร้างรายได้ให้กับครอบครัวคือ การค้าจึงได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตการค้าเร่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมแต่ยังคงดำรงไว้ซึ่ง วัฒนธรรมของตนเอง จึงได้ปรับมาทำการค้าอยู่ภายในชุมชน ประกอบกับบ้านตากกลาง เป็นชุมชนเลี้ยงช้าง อาณาบริเวณหมู่บ้านตากกลาง ตั้งอยู่ท่ามกลางแหล่งน้ำและ ทรัพยากรทางธรรมชาติมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ จึงได้นำวัตถุดิบที่ได้จากธรรมชาตินำมา สร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ การนำงาช้างซึ่งมีคุณค่าอยู่ใน ตัวเพราะคนเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เป็นสิริมงคลและเป็นของที่หายากมาสร้างคุณค่าให้สูงขึ้น โดยการนำมาแกะสลักเป็นพระพุทธรูป ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนเคารพบูชา หรือเป็นเครื่อง ประดับที่มีความสวยงาม อาทิ สร้อยคอ กำไล แหวน ต่างหู เป็นต้น ประกอบกับลาย ธรรมชาติของงาช้างมีความงดงามอยู่แล้ว เมื่อผสมผสานกับลวดลายการแกะสลักที่ มีความประณีต ลวดลายละเอียดอ่อนช้อย ทำให้เป็นผลิตภัณฑ์งาช้างแกะสลักเป็น ผลิตภัณฑ์ที่ทรงคุณค่าอันเป็นมรดกล้ำค่าของบรรพบุรุษ ที่มอบไว้ให้กับลูกหลานจาก การสร้างสรรค์เป็นชิ้นงานและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังใช้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่มาสร้างสรรค์เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ โดยการนำวัตถุดิบที่มีในชุมชน มาผลิตเป็นสินค้า เช่น นำมูลช้างมาทำกระดาษสา การนำไม้ไผ่ที่มีในชุมชนมาแกะสลัก ทำเป็นโคมไฟ ตะขอช้างที่ทำจากเถาวัลย์ เป็นต้น ก่อให้เกิดเศรษฐกิจชุมชน สร้างงาน สร้างรายได้ภายในชุมชน ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันเนื่องจากหมู่บ้านตากกลางเป็นหมู่บ้านที่เลี้ยงช้างมากที่สุด จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2530 จังหวัดสุรินทร์ได้ประกาศให้บ้านตากกลางเป็นหมู่บ้านช้าง และปี พ.ศ.2538 ได้มี การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชมการแสดงของช้าง ชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาว กวยอะจิงของชาว กวยอะจิงเลี้ยงช้าง เมื่อมีการจัดการแสดงของช้างและวัฒนธรรมในหมู่บ้าน ทำให้เกิด มีร้านค้าเป็นจำนวนมาก อาทิ ร้านขายของชำ ร้านขายของที่ระลึก รวมทั้งร้านอาหาร ตั้งอยู่ตามริมทาง มีนักท่องเที่ยวมีทั้งคนไทยและชาวต่างชาติที่ไปเที่ยวชมหมู่บ้านช้าง อย่างต่อเนื่องและมีจำนวนเพิ่มขึ้น ซึ่งจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมพร้อม กับความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติ และการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผลมีผล ก่อให้เกิดเป็นประโยชน์สูงสุดในการทำมาหากิน เพื่อการดำรงชีพและการทำการค้าโดย บนพื้นฐานความพอเพียงในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมโดยใช้ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการประดิษฐ์

ผลิตภัณฑ์และการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้วมาปรับและพัฒนาให้มีค่าขึ้น ด้วยความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่คงาม เป็นทุนที่มีรากฐานจากวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล และเกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

ดังนั้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่มีผลผลักดันให้สังคมกลุ่มชาติพันธุ์กวยอะจิง ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมในปัจจุบันและการขยายตัวของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงตลาดทุนนิยมกับชุมชน แต่อย่างไรก็ตามกวยอะจิงบ้านตากกลางสามารถดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมและสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็ป้องกันมิให้สภาพทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอันดีงาม และสภาพแวดล้อมอันมีคุณค่าที่มีอยู่เดิมต้องกระทบกระเทือนไปเนื่องจากการพัฒนา การค้าของกวยอะจิง จึงเป็นการค้าที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ แหล่งน้ำ และวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของตนที่สืบทอดจากบรรพบุรุษมิให้สูญหายมีการผสมกลมกลืนกับกระแสของโลกในปัจจุบันให้สามารถดำรงซึ่งเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมได้ลงตัวและใช้ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จนเป็นที่ยอมรับและศรัทธาในผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับข้างจึงกลายเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านเพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอที่จะทำให้การค้าของหมู่บ้านตากกลางมีความเข้มแข็ง ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนควรส่งเสริมและให้การสนับสนุนในด้านเศรษฐกิจการค้า ของหมู่บ้านตากกลางซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เลี้ยงช้างมากที่สุดได้รับการพัฒนาและมีความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) การค้าในวัฒนธรรมกวยอะจิงในราชอาณาจักรไทย-กัมพูชา มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาครัฐ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายส่งเสริมการค้าโดยอาศัยนิเวศวิทยาวัฒนธรรม การส่งเสริมและสนับสนุนผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับช้างและผลิตภัณฑ์ของ

ชุมชน การส่งเสริมและสนับสนุนการใช้วัตถุดิบจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชน การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมของคนกับช้างให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

2) ควรมีการส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมวัฒนธรรมกวยอะจิง เป็นการปฏิสัมพันธ์ที่เป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาอาศัย การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การสร้างความรักความสามัคคีต่อกันทั้งทางสายเลือด ภาษา ความเชื่อ ประเพณี อันเป็นความผูกพันที่เป็นเกลียวสายใยร้อยรัดในการอยู่ร่วมกันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ภาพที่ยิ่งใหญ่ เป็นการสร้างเส้นทางการเชื่อมโยงที่อาศัยรากฐานทางวัฒนธรรมเป็นทุน และเป็นแบบแผนการปฏิบัติในการค้าของคนในสังคมวัฒนธรรมกวยอะจิง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

จากการศึกษาทำให้เห็นถึงการค้าของกวยอะจิงที่มีการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในบริบทของตน จึงควรมีการศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆอันจะนำมาสู่กระบวนการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจการค้าของชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา.(2548). แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.
- ชื่น ศรีสวัสดิ์. (2533). ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของชาวกวย(ส่วย) ในจังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์ : คณะวิทยาการจัดการ.
- บุรณเซน สุขคุ้ม. (2549). ตำนานกวยวิถีกวย. สุรินทร์ : สำโรงทาบ.
- ไพฑูริย์ มีกุล. (2531). ไทยกวย. กรุงเทพฯ : โครงการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รักษพล สกุลวัฒนา. (2538). รายงานการวิจัยเรื่องคนเลี้ยงช้างไทยกวยจังหวัดสุรินทร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วรรณิ พุทธาวุฒิไกร. (2549). **ภูมิศาสตร์ประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียน สโตร์.
- วิลาศ โภธิสาร. (2552). **การปรับตัวทางสังคมของชาวกูยในบริบทพหุวัฒนธรรมเขตอีสานใต้**. ปรชญาดุษฐ์บัณฑิต สาขาการศึกษา. มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมคิด พรหมจ้อยและคณะ. (2546). **เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้ ความอยู่รอดของชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- สุวิทย์ ชีรสาคัด. (2546). **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจหมู่บ้านอีสาน 2488-2544**. กรุงเทพฯ : บริษัทเอดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด.
- เสรี พงศ์พิศ. (2546). **แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภูมิปัญญาไทย.
- สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล. (2548). **สารานุกรมชนชาติกูย**. นครปฐม : โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัจฉราภาณรัตน์และคณะ. (2553). **เส้นทางช้างสุรินทร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. สุรินทร์ : รุ่งชนเกียรติ ออฟเซ็ท.
- _____. (2551). **ภูมิไทย ชุดไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อารีย์ ทองแก้ว. (2535). **ช้าง**. สุรินทร์ : คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.